<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER</u>: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

==

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાતની વડી અદાલતમાં

ફોજદારી અપીલ (નિર્દોષ છૂટકારા વિરુદ્ધ) નં. ૧૩૮૨/૨૦૧૪

મંજૂરી અને સહિ માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર

==

1 શું સ્થાનિક અખબારોના અહેવાલદાતાઓને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપી શકાય છે?

2 અહેવાલને સંદર્ભિત કરવું કે નહીં?

3 શું ન્યાયમુર્તીશ્રીઓ ચુકાદાની ઉચીત નકલ જોવા ઇચ્છે છે ?

4 આ કેસમાં ભારતના બંધારણ, ૧૯૫૦ની વ્યાખ્યા અંગે અથવા તેના અંતર્ગત કરવામાં આવેલા કોઈ આદેશ અંગે કાનૂની પ્રશ્નનો મહત્ત્વપૂર્ણ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે કેમ ?

5 શું તેને સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામા આવે ?

==

કરમશીભાઈ ભીખાભાઈ પારઘી....અપીલકર્તા(ઓ)

વિરુદ્ધ

ગુજરાત રાજ્ય અને ૫....સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ)

==

હાજરી:

અપીલકર્તા(ઓ) નં. ૧ તરફથી વકિલ શ્રી ધર્મેશ ડી. નાણાવટી

સામાવાળા(ઓ)/પ્રતિવાદી(ઓ) નં. ૧ તરફથી કુ. એમ.એચ. ભટ્ટ / કુ. સી.એમ. શાહ, સરકારી વકિલશ્રી

==

ન્યાયપીઠ : **માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી કે.જે. ઠાકર**

તારીખ : ૦૮/૦૧/૨૦૧૫

મૌખિક ચુકાદો

૧. આ અપીલ દ્વારા, અપીલકર્તા–મૂળ ફરિયાદીએ, ધ્રાંગધ્રાના માનનીય જમા (અસ્થાયી) અધિક સત્ર ન્યાયાધીશ તથા વિશેષ ન્યાયાધીશનો, તા. ૨૯.૦૪.૨૦૧૪નો, વિશેષ કેસ નં. ૨૯/૨૦૧૨ માં આપવામાં આવેલ ચુકાદો અને આદેશ પડકાર્યો છે, જેના દ્વારા, નીચલી અદાલતે મૂળ આરોપી – અત્રેના પ્રતિવાદી નં. ૨ થી ૬ ને, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૫૦૪, ૫૦૬(૨), ૪૨૭, બોમ્બે પોલીસ અધિનિયમની કલમ ૧૩૫ તથા અનુસૂચિત જાતિઓ–જનજાતિઓ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૯

ની કલમ ૩(૧)૧૦ હેઠળ દંડનીય ગુનાઓના આરોપોમાંથી નિર્દોષ જાહેર કરી મુક્ત કર્યા હતા.

૨. ફરિયાદ પક્ષના કેસના સંક્ષિપ્ત તથ્યો, જેમ નીચલી અદાલત સમક્ષ રજૂ કરવામાં આવ્યા હતા, તે મુજબ મૂળ ફરિયાદી–અપીલકર્તાએ અહીં, ૧૦.૦૫.૨૦૧૨ ના રોજ, હળવદ પોલીસ સ્ટેશનમાં, ઉપરના ફકરા–૧ માં સંદર્ભિત ગુનાઓ બાબતે ફરિયાદ દાખલ કરાવી હતી, જે પ્રથમ ગુ.ર.નં. ૫૯/૨૦૧૨ તરીકે નોંધાઈ હતી. ઉક્ત ફરિયાદમાં જણાવાયું છે કે ૦૯.૦૫.૨૦૧૨ ના રોજ, ફરિયાદી ઘરમાં હતો ત્યારે અહીંના તમામ આરોપીઓએ ગેરકાયદેસર મંડળી રચી અને ફરિયાદીના ઘેર પર પથ્થરમારો કરીને તથા પોતાના હાથમાં લાવેલી લાકડીઓ વડે હુમલો કરીને, રૂ. ૧૦,૦૦૦/– સુધીના નુકસાન સાથે ફરિયાદીના ઘરને નુકસાન પહોંચાડ્યું હતું. આગળ ફરિયાદમાં આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે આરોપીઓએ ફરિયાદીને તેની જાતિને લઈને અશ્લીલ ગાળો પણ આપી હતી. ફરિયાદીના અનુસાર, આ કહેવાતા ઘટનાનું કારણ એ હતું કે ફરિયાદીના ભાઈએ ભરવાડ વગાભાઈ લાખાભાઈને તેની પુત્રી યોગ્ય રીતે વર્તે તે બાબતનું ધ્યાન રાખવા કહ્યું હતું.

૩. ફરિયાદ નોંધાયા બાદ, પોલીસ દ્વારા તપાસ હાથ ધરવામાં આવી અને પૂરતા પુરાવા મળતા, અત્રેના આરોપી–પ્રતિપક્ષીઓ વિરુદ્ધ આરોપપત્ર દાખલ કરવામાં આવ્યું. ત્યારપછી, કેસ નીચલી અદાલતમાં મુકવામાં આવ્યો. ફરિયાદ પક્ષે પોતાના કેસના સમર્થનમાં નીચેના સાક્ષીઓની પૂછપરછ કરી;

મૌખિક પુરાવા		
ક્રમ નં.	સાક્ષીઓનાં નામ	આંક નં.
૧	કરમસિભાઈ ભીખાભાઈ પારધી (ફરિયાદી)	૨૦
૨	હંસાબેન ગણેશભાઈ (સાક્ષી)	૨૩
૩	વલીબેન ભીખાભાઈ (સાક્ષી)	૨૪
૪	વિપુલભાઈ કરમસીભાઈ (સાક્ષી)	૨૫
૫	ભરત એમ. દવે (સાક્ષી)	૨૬
૬	જયંતિભાઈ જીવરામભાઈ પટેલ (પંચ)	૨૮
૭	કિશોરભાઈ નાગરભાઈ પારધી (પંચ)	૩૦
૮	પ્રેમીલાબેન કરમસીભાઈ પારધી (સાક્ષી)	૩૧
૯	હિરાબેન કરમસિભાઈ પારધી (સાક્ષી)	૩૨
૧૦	હરજીભાઈ મુળજીભાઈ પારધી (સાક્ષી)	૩૩
૧૧	શિવાભાઈ ખીમાભાઈ સોલંકી	૩૪
૧૨	વિક્રમસિંહ બહાદુરસિંહ ઝાલા (પંચ)	૩૫
૧૩	ગણેશભાઈ ભીખાભાઈ પારધી (સાક્ષી)	૩૭
૧૪	વિનોદભાઈ ઈશ્વરભાઈ (પંચ)	૩૮
૧૫	કમલેશ માવજીભાઈ ડોરિયા (સાક્ષી)	૩૯
૧૬	અજિતસિંહ ખોડુભાઈ પરમાર (પીએસઓ)	૪૧
૧૭	લખુભા જોરુભા ઝાલા, (પીએસઆઈ, જેમણે ફરિયાદ નોંધી હતી)	૪૨
૧૮	પરસોત્તમભાઈ ગણપતભાઈ તડવી (આઈ.ઓ.)	૪૪

૪. આ ઉપરાંત ફરિયાદ પક્ષે દસ્તાવેજી પુરાવાઓ પણ રજૂ કર્યા, જે નીચે મુજબ છે;

દસ્તાવેજી પુરાવો		
ક્ર. નં.	દસ્તાવેજો	આંક નં.
૧	ઘટનાની મૂળ ફરિયાદ	૨૧
૨	ફરિયાદીનુ જાતિ પ્રમાણપત્ર	૨૨
૩	ફરિયાદીનું જાતિ પ્રમાણપત્ર	૨૭
૪	ઘટનાસ્થળનું પંચનામું	૨૯
૫	આરોપી વ્યક્તિઓની ધરપકડનુ શસ્ત્રો સહિતનુ પંચનામુ	૩૬
૬	શસ્ત્ર વહન કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકતી જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટના જાહેરનામાની નકલ	૪૦
૭	તપાસ સોંપવાના સંબંધમાં પત્ર	૪૫

૫. સાક્ષીઓના પુરાવા નોંધ્યા બાદ અને રેકોર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કર્યા પછી, નીચલી અદાલતે આક્ષેપિત આદેશ કર્યો. તેથી, વર્તમાન અપીલ.

૬. શ્રી નાણાવટી, ફરિયાદી તરફથી વિદ્વાન વકીલે દઢપણે રજૂઆત કરી કે નીચલી અદાલતે આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશ પસાર કરવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે, કારણ કે તેણે રેકોર્ડ પરની સામગ્રીનું તેના યોગ્ય દષ્ટિકોણથી મૂલવણ કરવામાં નિષ્ફળતા દર્શાવી છે. તેમણે રજૂઆત કરી કે સાક્ષી કરમસીભાઈની સાક્ષી, આંક ૨૦,ને ધ્યાનમાં લેતાં નીચલી અદાલતે આરોપી તેના વિરુદ્ધ દાખલ

કરાયેલા આરોપોમાં દોષી હોવાનું ઠરાવવું જોઈએ હતું. તેમણે રજૂઆત કરી કે હંસાબેન અને વલીબેનની સાક્ષી, આંક ૨૩ અને ૨૪, જેઓએ સમગ્ર ઘટનાની સાક્ષી આપી હતી, તેને અવગણવામાં નીચલી અદાલતે ભૂલ કરી છે. તેથી, તેમણે અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે તેવી પ્રાર્થના કરી.

૭. બીજી બાજુ, માનનીય એ.પી.પી.એ રજૂઆત કરી કે અરજીમાં કરાયેલ આક્ષેપોનું ધ્યાનમાં લેતાં, યોગ્ય આદેશ કરવામાં આવે.

૮. સમન બજી ગયા હોવા છતાં, અહીં મૂળ આરોપી–સામાવાળા નં. ૨ થી ૬ તરફથી કોઈ હાજર દેખાતા નથી.

૯. મેં અપીલકર્તા તરફથી વિદ્વાન અધીવક્તાની તથા સામાવાળા નં. ૧–રાજ્ય તરફથી શીખેલા અધિક જાહેર અભિયોજકની દલીલો સાંભળી છે અને તેમની સહાયથી રેકોર્ડ સામગ્રીનું અવલોકન કર્યું છે.

૧૦. રેકોર્ડ પરની સામગ્રીનું અવલોકન કરતાં જણાય છે કે ફરિયાદ પક્ષ નીચલી અદાલત સમક્ષ પોતાનો કેસ સાબિત કરવામાં દયનીય રીતે નિષ્ફળ ગયો હતો કે આક્ષેપિત ગુનાની તારીખે, અહીંના આરોપી નં. ૨ થી ૬એ ફરિયાદીના મકાન પર હુમલો કર્યો હતો અને તેની જાતિ અંગે ગંદી ગાળો ઉચ્ચારી હતી. ફરિયાદીનું આંક ૨૦ પરના પુરાવાનુ અવલોકન કરતાં જણાય છે કે તેના નિવેદનમાં ફરિયાદી એ

પોતાની ફરિયાદમાં (આંક ૨૦) આપેલી ઘટના કરતાં અલગ વર્ણન આપ્યું હતું. સાક્ષી હંસાબેન, આંક ૨૩, એ પોતાના પુરાવામાં જણાવ્યું હતું કે જ્યારે આરોપીઓએ પથ્થરમારો શરૂ કર્યો અને ગાળો બોલવાનું શરૂ કર્યું, ત્યારે તેણીએ ફોન પર પોતાના પતિને જાણ કરી અને તેમને ન આવવા કહ્યું. તેણીએ વધુમાં જણાવ્યું હતું કે ત્યારબાદ તેના પતિએ પોલીસને જાણ કરી અને પોલીસ રાતભર તેમના ઘેર રહી. આમ, સ્પષ્ટ છે કે રાત્રે પોલીસ સહેલાઈથી ઉપલબ્ધ હતી, છતાં પણ ફરિયાદ બીજા દિવસે બપોરે આપવામા આવી અને ફરિયાદીના પુરાવામાંથી તેના માટે કોઈ સંતોષકારક સ્પષ્ટીકરણ બહાર આવતું નથી. એ ઉપરાંત, અન્ય સાક્ષીઓ, એટલે કે, વાલીબેન (આંક ૨૪), વિપુલભાઈ કરમસિભાઈ (આંક ૨૫), પ્રેમીલાબેન (આંક ૩૧), હીરાબેન કરમસિભાઈ (આંક ૩૨) વગેરેના પુરાવામાં મહત્વપૂર્ણ વિરોધાભાસો છે. વધુમાં, નોંધવું જરૂરી છે કે ફરિયાદીની આવૃત્તિને સમર્થન આપનાર તમામ સાક્ષીઓ નજીકના સગાં છે, અને તેથી નીચલી અદાલતે યોગ્ય રીતે નોંધ્યું છે કે તેઓ રસ ધરાવતા સાક્ષીઓ છે અને ઘટનાને લગતા સ્વતંત્ર સાક્ષીઓના પુરાવાના અભાવે તેમના પુરાવા પર વિશ્વાસ કરી શકાય તેમ નથી. ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં લેતાં, આપણને ૧૯૯૧ થી ૨૦૧૪ સુધી સર્વોચ્ચ અદાલતના નિર્ણયોના પ્રકાશમાં આ બાબતનું મૂલ્યાંકન કરવું પડશે.

૧૧. નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલ નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે આ અદાલતમાં દાખલ થતી અપીલની સુનાવણીને જે સિદ્ધાંતો માર્ગદર્શિત અને

નિયંત્રિત કરશે, તે સર્વોચ્ચ અદાલતે અનેક ચુકાદાઓમાં અત્યંત સંક્ષેપમાં સ્પષ્ટ કર્યા છે. "એમ.એસ. નારાયણ મેનન ઉર્ફે મણી વિ. સ્ટેટ ઑફ કેરળ અને અન્ય", (૨૦૦૬) ૬ એસ.સી.સી. ૩૯, ના મામલામાં સર્વોચ્ચ અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલમાં વડી અદાલતની સત્તાઓનું વર્ણન કર્યું છે. આ નિર્ણયના ફકરા ૫૪ માં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ નોંધ્યું છે;

> ૫૪. કોઈપણ સ્થિતિમાં જ્યારે વડી અદાલતે નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલ તરીકે માન્ય રાખીને અપીલ સાંભળી, ત્યારે વાસ્તવમાં તે પુનરીક્ષણ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરી રહી હતી. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલીય સત્તાનો ઉપયોગ કરતાં પણ, વડી અદાલતે કાયદાના સુસ્થિર સિદ્ધાંતોને ધ્યાનમાં રાખવા જોઇતા હતા કે જ્યાં બે દૃષ્ટિકોણ શક્ય હોય, ત્યાં અપીલીય અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલા નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઇએ નહીં.

૧૨. વધુમાં, "ચંદ્રપ્પા વિ. કર્ણાટક રાજ્ય" ના કેસમાં, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૪ એસ.સી.સી. ૪૧૫ માં છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચેના સિદ્ધાંતો નક્કી કર્યા હતા;

> "૪૨. ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાંથી, અમારા સુવિચારિત મત મુજબ, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલનો નિકાલ કરતી વખતે અપીલી અદાલતની સત્તાઓ સંબંધિત નીચેના સામાન્ય સિદ્ધાંતો ઉદ્ભવે છે;

[૧] અપીલી અદાલત પાસે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ જે પુરાવા પર આધારિત છે, તેની સમીક્ષા, પુનર્મૂલવણી અને પુનર્વિચાર કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા છે.

[૨] ફોજદારી પ્રક્રિયા સંહિતા, ૧૯૭૩ આવા અધિકારના પ્રયોગ પર કોઈ મર્યાદા, પ્રતિબંધ કે શરત મૂકતી નથી, અને અપીલ અદાલત તેની સમક્ષ રહેલા પુરાવાના આધારે તથ્ય તથા કાયદાના પ્રશ્નો અંગે પોતાનું સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચી શકે છે.

[૩] "પર્યાપ્ત અને પ્રબળ કારણો", "સારા અને પૂરતા આધાર", "અત્યંત મજબૂત પરિસ્થિતિઓ", "તર્કવિરુદ્ધ નિષ્કર્ષો", "સ્પષ્ટ ભૂલો" વગેરે જેવી વિવિધ અભિવ્યક્તિઓ નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા વિરુદ્ધની અપીલમાં અપીલી અદાલતની વ્યાપક સત્તાઓને મર્યાદિત કરવાનો આશય ધરાવતી નથી. આવા શબ્દપ્રયોગો અપીલી અદાલતની નિર્દોષ છૂટકારામાં હસ્તક્ષેપ ન કરવાની અનિચ્છા પર ભાર મૂકવા માટે "ભાષાની અલંકારિકતા"ની પ્રકૃતિના વધુ છે, ન કે પુરાવાની સમીક્ષા કરીને પોતાની સ્વતંત્ર નિષ્કર્ષ પર પહોંચવાની અદાલતની સત્તાને સીમિત કરવા માટે.

[૪] અપીલ અદાલતે, જોકે, એ બાબત ધ્યાનમાં રાખવી આવશ્યક છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના કિસ્સામાં આરોપીના હિતમાં દ્વિગુણો અનુમાન કાર્યરત રહે છે. પ્રથમ, દંડવિધીના મૂળભૂત સિદ્ધાંત અનુસાર, કે સક્ષમ કાનૂની અદાલત દ્વારા દોષિત સાબિત ન થાય ત્યાં સુધી દરેક વ્યક્તિ નિર્દોષ માનવામાં આવશે, તેને નિર્દોષતાનું અનુમાન પ્રાપ્ત છે. દ્વિતીય,

આરોપીએ પોતાનો નિર્દોષ છૂટકારો પ્રાપ્ત કરી લીધો હોવાથી, તેની નિર્દોષતાનું અનુમાન નીચલી અદાલત દ્વારા વધુ દઢ, પુનઃપુષ્ટ અને સબળ બનાવવામાં આવ્યું છે.

[૫] જો રેકોર્ડ પુરાવાના આધારે બે યોગ્ય નિષ્કર્ષ શક્ય હોય, તો અપીલી અદાલતે નીચલી અદાલત દ્વારા નોંધાયેલ નિર્દોષ છૂટકારાના નિષ્કર્ષમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જોઈએ નહીં."

૧૩. આથી, આ સ્થિર સિદ્ધાંત છે કે અપીલી અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરતાં, જો આકારણોના આધારે અપીલની અદાલતને બે વાજબી દૃષ્ટિકોણ / નિષ્કર્ષો શક્ય હોય, તો પણ નીચલી અદાલતે નોંધેલા નિર્દોષ છૂટકારાના તારણમાં અપીલી અદાલતે હસ્તક્ષેપ કરવો ન જોઈએ.

૧૪. "સ્ટેટ ઑફ ગોવા વિ. સંજય ઠાકરાન તથા અન્ય", જેનો અહેવાલ (૨૦૦૭) ૩ એસ.સી.સી. ૭૫માં પ્રસિદ્ધ થયો છે, એવા મામલામાં પણ સર્વોચ્ચ અદાલતે આવી બાબતોમાં વડી અદાલતની સત્તાઓની પુનઃપુષ્ટિ કરી છે. આ ચુકાદાના ફકરા ૧૬માં અદાલતે નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું છે;

૧૬. ઉપરોક્ત નિર્ણયોમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે અપીલમાં અધિકારનો ઉપયોગ કરતી વખતે, અપીલ અદાલત સામાન્ય રીતે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશમાં હસ્તક્ષેપ કરશે નહીં, સિવાય

કે નીચલી અદાલતનો અભિગમ કોઈ સ્પષ્ટ ગેરકાયદે કારણે દૂષિત થયો હોય અને પહોંચાયેલો નિષ્કર્ષ કોઈ પણ વાજબી વ્યક્તિ દ્વારા પહોંચાડી શકાય એવો ન હોય; અને તેથી, તે નિર્ણયને તર્કવિરુદ્ધ તરીકે વર્ગીકૃત કરવો પડે. ફક્ત એટલા માટે કે બે દૃષ્ટિકોણ શક્ય છે, અપીલ અદાલત એવો દૃષ્ટિકોણ અપનાવશે નહીં જે નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલ ચુકાદાને ઉથલાવી દે. જો કે, જો અપીલ અદાલતનો અભિપ્રાય હોય કે નીચલી અદાલત દ્વારા પહોંચાડાયેલો નિષ્કર્ષ તર્કવિરુદ્ધ છે અને અદાલતે કાયદાની સ્પષ્ટ ભૂલ કરી છે તથા રેકોર્ડ પરના મહત્ત્વના પુરાવાની અવગણના કરી છે, તો અપીલ અદાલતને પુરાવાની સમીક્ષા કરવાનો અધિકાર છે. આવી પરિસ્થિતિમાં, રેકોર્ડ પર મુકવામાં આવેલા સામગ્રીના આધારે ન્યાયસંગત નિર્ણય પર પહોંચવા અને એ શોધવા માટે કે આરોપી પૈકી કોઈપણ તેની સામે આરોપિત ગુનાના આચરણ સાથે સંકળાયેલો છે કે નહીં, અપીલ અદાલત પર પુરાવાની પુનર્મૂલવણી કરવાની ફરજ આવે છે.

૧૫. સર્વોચ્ચ અદાલતે “ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય વિ. રામ વીર સિંહ અને અન્ય” માં, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૫૫૫૩ તથા “ગિરજા પ્રસાદ (મૃતક) દ્વારા કાનૂની વારસદારોએ વિ. મધ્ય પ્રદેશ રાજ્ય” માં, ૨૦૦૭ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબ્લ્યુ. ૫૫૮૯માં પણ આવો જ સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કર્યો છે. આથી,

નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે આ અદાલત જે અધિકારોનો ઉપયોગ કરી શકે છે, તે સંપૂર્ણપણે સુસ્થિર છે.

૧૬. "લૂના રામ વિ. ભુપત સિંઘ અને અન્ય" ના કેસમાં, જેનો અહેવાલ (૨૦૦૯) એસસીસી ૭૪૯ માં પ્રકાશિત થયો છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે ફકરા ૧૦ અને ૧૧ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

> "૧૦. વડી અદાલતે નોંધ્યું છે કે ફરિયાદ પક્ષની વાતચીત સ્પષ્ટપણે વિશ્વસનીય નહોતી. કહેવાતા કેટલાક પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓએ જણાવ્યું હતું કે મરનારનું મૃત્યુ એક આરોપી દ્વારા તેનું એડીપગલું મરડવામાં આવતાં થયું હતું. અન્યોએ જણાવ્યું કે તેનું ગળું દબાવીને હત્યા કરવામાં આવી હતી. ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો હતો કે ઘાયલ સાક્ષીઓને બસમાંથી બહાર ફેંકી દેવામાં આવ્યા હતા. મરણોત્તર તપાસ કરનાર તથા સાક્ષીઓની તપાસ કરનાર ડૉક્ટરે સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું હતું કે ચાલતી બસમાંથી કોઈ વ્યક્તિને બહાર ફેંકી દેવું શક્ય નથી.
>
> ૧૧. નિર્દોષ છૂટકારાના ચુકાદા સામેની અપીલના પરિમાણોને ધ્યાનમાં લેતાં, અમે આ અપીલમાં હસ્તક્ષેપ કરવા માટે અનિચ્છુક છીએ. વડી અદાલતનો અભિપ્રાય તર્કવિરુદ્ધ ગણાવી શકાય તેમ નથી અને પુરાવાના આધારે તે એક સંભવિત અભિપ્રાય છે."

૧૭. સર્વોચ્ચ અદાલતના તાજેતરના "મૂક્કીયાહ અને અન્ય વિ. રાજ્ય, જેનું પ્રતિનિધિત્વ પોલીસ નિરીક્ષક, તમિલનાડુ દ્વારા" મામલે આપેલા નિર્ણયમાં, જે એઆઈઆર ૨૦૧૩ એસસી ૩૨૧ માં અહેવાલિત છે, સર્વોચ્ચ અદાલતે ફકરા ૪ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે:

> ૪. વિવાદાસ્પદ નથી કે નીચલી અદાલતે, ફરિયાદ પક્ષ તથા બચાવ પક્ષ દ્વારા રજૂ કરાયેલા મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાની મૂલવણી કરીને, તેમની સામે મૂકાયેલા આરોપોના સંબંધમાં આરોપીઓને નિર્દોષ છૂટકારો આપ્યો હતો. રાજ્ય દ્વારા દાખલ અપીલમાં, વડી અદાલતે, આક્ષેપિત આદેશ દ્વારા, ઉપરોક્ત નિર્ણયને રદ કરી દીધો અને આઈપીસીની કલમ ૩૦૨ સાથે વંચાયેલી કલમ ૩૪ હેઠળ આરોપીઓને દોષિત ઠરાવ્યા તથા આજીવન કઠોર કારાવાસની સજા ફટકારી. અપીલકર્તાઓના વકીલે ભારપૂર્વક દલીલ કરી હતી કે નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશને દોષસિદ્ધિમાં ફેરવીને વડી અદાલતે પોતાની અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદા વટાવી છે, તેથી ચાલો નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામે દાખલ અપીલમાં વડી અદાલતના પરિઘ અને સત્તાનું વિશ્લેષણ કરીએ. આ અદાલતે ચુકાદાઓની એક શ્રેણીમાં વારંવાર સ્પષ્ટ કર્યું છે કે પ્રથમ અપીલ અદાલત તરીકે વડી અદાલત, નિર્દોષ છૂટકારાના આદેશ સામેની અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે પણ, સમગ્ર પુરાવાની તપાસ કરવા અને જરૂર પડે તો તેની ફરીથી મૂલવણી કરવા માટે અધિકૃત અને બાધ્ય પણ હતી; જોકે હસ્તક્ષેપ

કરવાનો નિર્ણય લેતી વખતે અદાલતે રેકોર્ડ પરના પુરાવાના આધારે આરોપિત દોષિતતાની સંપૂર્ણ ખાતરી પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ, અને માત્ર એટલા માટે નહીં કે વડી અદાલત એક વધુ સંભવિત અથવા અલગ દૃષ્ટિકોણ અપનાવી શકે. ઉપર જણાવેલ બાબતો સિવાય, જ્યાં સુધી અપીલના વિચારના પરિઘ અને ઊંડાણનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી અપીલની સુનાવણી કરતી વખતે કોઈ ભેદભાવ કે અભિગમભેદ અપેક્ષિત નથી, માત્ર એટલા કારણે કે એક અપીલ દોષસિદ્ધિ સામે હતી અથવા બીજી નિર્દોષ છૂટકારા સામે. [રાજસ્થાન રાજ્ય વિ. સોહન લાલ અને અન્ય, (૨૦૦૪) ૫ એસ.સી.સી. ૫૭૩]

૧૮. નિર્દોષ છૂટકારાના અપીલોમાં, જ્યારે નીચલી અદાલત દ્વારા આપેલા કારણો ન્યાયસંગત અને યોગ્ય જણાય, ત્યારે અપીલીય અદાલતે ચુકાદો ફરી લખવાની કે નવાં કારણો આપવા આવશ્યકતા રહેતી નથી, એવું પણ એક સ્થિર કાનૂની સિદ્ધાંત છે. આવો સિદ્ધાંત સર્વોચ્ચ અદાલતે "કર્ણાટક રાજ્ય વિ. હેમારેડ્ડી" ના કેસમાં, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૧, એસ.સી. ૧૪૧૭, માં નીચે મુજબ પ્રતિપાદિત કર્યો છે;

... આ અદાલતે ગિરિજાનંદિની દેવી વિ. બીગેન્દ્રનંદિની ચૌધરી (૧૯૬૭) ૧ એસ.સી.આર. ૯૩:(એ.આઈ.આર. ૧૯૬૭ એસ.સી. ૧૧૨૪) માં અવલોકન કર્યું છે કે પુરાવાની ફરીથી વિગતો આપવી અથવા

નીચલી અદાલત દ્વારા આપવામાં આવેલા કારણોને પુનરાવર્તિત કરવું અપીલી અદાલતનું કર્તવ્ય નથી; જે અદાલતના નિર્ણય સામે અપીલ છે, તેના કારણો સાથે સામાન્ય સંમતિ દર્શાવવું સામાન્ય રીતે પૂરતું ગણાય છે.

૧૯. તાજેતરના એક નિર્ણયમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતે "શિવશરણપ્પા અને અન્યો વિ. કર્ણાટક રાજ્ય", જેએટી ૨૦૧૩ (૭) એસસી ૬૬ માં નીચે મુજબ ઠરાવ્યું છે;

"એ અપીલી અદાલત સમગ્ર પુરાવાનું પુનર્મૂલવણી કરવા સત્તાધિકાર ધરાવે છે, તેમ છતાં, કેટલાક અન્ય સિદ્ધાંતોનું પણ પાલન કરવું આવશ્યક છે અને આ ધ્યાનમાં રાખવું પડે છે કે નિર્દોષ છૂટકારાથી નિર્દોષતાની દ્વિગુણી ધારણા ઉપજે છે."

૨૦. વધુમાં, "પંજાબ રાજ્ય વિ. મદાન મોહન લાલ વર્મા" ના મામલે, (૨૦૧૩) ૧૪ એસસીસી ૧૫૩, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું;

મુદ્દા પરનો કાયદો સુસ્થિર છે કે ૧૯૮૮ના અધિનિયમ હેઠળના ગુનાનું રચનાગત તત્ત્વ બનાવવા માટે ગેરકાયદેસર લાભની માગણી આવશ્યક પૂર્વશરત છે. દૂષિત નાણાંની માત્ર વસૂલાત, જો કેસમાંની મૂળભૂત

પુરાવાકીય સામગ્રી વિશ્વસનીય ન હોય, તો આરોપીને દોષિત ઠેરવવા માટે પૂરતી નથી, સિવાય કે લાંચની ચૂકવણી સાબિત કરવા માટે પુરાવો હોય અથવા એ દર્શાવવા માટે પુરાવો હોય કે નાણાં સ્વેચ્છાએ લાંચ તરીકે લેવાયા હતા. આરોપી દ્વારા રકમની માત્ર પ્રાપ્તી, ગેરકાયદેસર લાભ તરીકે રકમની માગણી અને સ્વીકૃતિ અંગેના કોઈ પુરાવાના અભાવે, દોષારોપણ કરવા માટે પૂરતી નથી. તેથી, ૧૯૮૮ના અધિનિયમની કલમ ૨૦ હેઠળ ઉપસ્થિત થયેલી કાનૂની અનુમાનને ખંડિત કરવાની જવાબદારી આરોપી પર રહે છે, અને તેણે રેકોર્ડ પર, સીધો કે પરોક્ષ, એવો પુરાવો લાવવો પડે કે વાજબી સંભાવના સાથે સ્થાપિત થાય કે તેણે આ રકમ કલમ ૭માં ઉલ્લેખિત હેતુ અથવા ઈનામ સિવાય અન્ય રીતે સ્વીકારી હતી. અધિનિયમની કલમ ૨૦ની જોગવાઈઓ લાગુ પાડતી વખતે, અદાલતે જો આરોપી દ્વારા કોઈ સ્પષ્ટીકરણ આપવામાં આવ્યું હોય તો તેને માત્ર સંભાવનાઓના પ્રાબલ્યના કસોટીપથ પર જ જોવું જરૂરી છે, અને સર્વ સંદેહથી પરે પુરાવાના કસોટીપથ પર નહીં. જોકે, આરોપી પાસેથી પ્રશ્નાસ્પદ રકમ તેના કબજામાં કેવી રીતે મળી તે સમજાવવાનું કહેવામાં આવે તે પહેલાં, અભિયોજન પક્ષે આધારભૂત તથ્યો સ્થાપિત કરવા જરૂરી છે. ફરિયાદી એક રસ ધરાવતો અને પક્ષપાતપૂર્ણ સાક્ષી છે, જે છટકાંની સફળતા અંગે સંકળાયેલો છે, અને તેનું પુરાવું અન્ય કોઈ રસ ધરાવતા સાક્ષીના પુરાવાની જેમ જ કસોટી પર તોળાવું જોઈએ. યોગ્ય કેસમાં, અદાલત આરોપીને દોષિત માનતાં પહેલાં સ્વતંત્ર સમર્થન શોધી શકે છે.

૨૧. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં લેતાં, મારી અભિપ્રાયમાં નીચલી અદાલતે અત્રે મૂળ આરોપી–સામાવાળા નં. ૨ થી ૬ને નિર્દોષ છૂટકારો આપતો આક્ષેપિત ચુકાદો અને આદેશ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી નથી, અને તેથી વર્તમાન અપીલ ફગાવી દેવા યોગ્ય છે. અહીં એ નોંધવું અનુચિત નહીં ગણાય કે રાજ્યે નીચલી અદાલતના આદેશ સામે કોઈ અપીલ દાખલ કરી નથી.

૨૨. પરિણામે, આ અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને રદ કરવામાં આવે છે. નીચલી અદાલતનો ચુકાદો અને આદેશ, તારીખ : ૨૯.૦૪.૨૦૧૪, પુષ્ટિ કરવામાં આવે છે. આરોપીની જામીનબંધી, જો કોઈ જામીન પર હોય તો, મુક્ત કરવામાં આવે છે. રેકોર્ડ અને કાર્યવાહી તુરંત સંબંધિત નીચલી અદાલતને પાછા મોકલવામાં આવે.

(કે.જે. ઠાકર, ન્યાયમુર્તી)

ઉમેશ

વિષય : ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૪૯, ૫૦૪, ૫૦૬(૨), ૪૨૭, બોમ્બે પોલીસ અધિનિયમની કલમ ૧૩૫ તથા અનુસૂચિત જાતિઓ–જનજાતિઓ (અત્યાચાર નિવારણ) અધિનિયમ, ૧૯૮૯ ની કલમ ૩(૧)૧૦ મુજબના કેસના કામે નીચલી અદાલતનો નિર્ણય ગ્રાહ્ય રાખતો ચુકાદો.

The translation of this judgment has been provided by

M/s Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

===

<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.